

Dokkum	
Vraag	Antwoord
Zorgen windmolens op zee niet voor onnodige vogelsterfte?	Of windmolens zorgen voor onnodige vogelsterfte is afhankelijk van verschillende factoren. Bijvoorbeeld de hoogte van een windmolen of deze in een zogenaamde vogeltrekroute ligt. Dit is dus erg afhankelijk van de locatie van de windmolens. Dit programma gaat over de kabels en of leiding van de windmolens naar het vaste land (kabeltracé). Onderzoek naar onnodige vogelsterfte valt dus buiten de scope van dit onderzoek en zal moeten worden onderzocht bij het realiseren van het windpark (kavelbesluit). Dan kan het windpark zo worden ontworpen dat de schade aan vogels wordt geminimaliseerd. Dit is echter de scope van het kavelbesluit en niet van het kabeltracé.
Wanneer we een groot deel van de zee reserveren voor windmolens. Welk effect heeft dit dan op het microklimaat? Komt er nog genoeg wind op land?	De effecten van windparken op zee op het microklimaat valt buiten de scope van dit onderzoek (PAWOZ-Eemshaven gaat niet over de windparken). Tussen de windmolens is om veiligheids- en efficiëntieredenen genoeg ruimte. Er zal dus voldoende wind aan land aankomen.
Waarom wordt er niet meer ingezet op nucleaire energie? Dat kost beduidend minder ruimte dan windenergie.	De opties voor een kerncentrale worden ook onderzocht, maar dat valt buiten de scope van dit programma. Om de doelen uit het Klimaatakkoord te halen moet er heel veel duurzame energie opgewekt worden. Dat kan op veel verschillende manieren. Afsproken is dat een deel van de energietransitie (en dus duurzame energie) met wind op zee opgewekt zal worden. Daar is immers ook ruimte. Er wordt momenteel onderzoek gedaan wat er op de Noordzee mogelijk is en hoe de energie naar het vasteland komt. Daar is dit Programma onderdeel van.
Raakt de Noordzee niet overvol en blijft het wel veilig voor scheepvaart?	Op zee komen diverse functies samen en er zal een optimum tussen al deze functies moeten worden gezocht. Nautische veiligheid wordt in ieder geval meegenomen in het onderzoek (zie hoofdstuk 5 van de concept-NRD).
Waarom maken we niet meer gebruiken van de getijden om energie op te wekken?	Om efficiënt energie op te wekken met getijden zijn zeer grote natuurlijke verschillen nodig. Deze verschillen zijn in Nederland niet voldoende aanwezig. Daarom wordt ook gekeken naar andere mogelijkheden, zoals wind op zee.
Waarom levert Nederland zo een grote bijdrage aan het klimaat als dit in andere landen niet gebeurt?	Nederland is slechts één van 195 landen die het Klimaatakkoord van Parijs heeft ondertekend. Er zijn daarmee veel meer landen die een bijdrage aan klimaat leveren.
Zijn kleine windmolens op land niet meer kansrijk?	Over het algemeen geldt dat de windmolens op land minder hoog gebouwd kunnen worden dan de windmolens op zee. Dit in verband met verstoring van het zicht en bijvoorbeeld aanvliegroutes naar luchthavens. Ook is de wind op zee constanter. Maar de Noordzee is niet leeg, ook daar zijn verschillende functies zoals scheepvaart en Defensie. De bedoelde windmolens op land (type EAZ) leveren een beperkte hoeveelheid energie op. Om net zoveel energie te kunnen leveren als een grote windmolen op zee zijn er heel veel nodig. Dat neemt niet weg dat ook deze windmolens belangrijk zijn om de doelen uit het klimaatakkoord te halen. Daarom wordt ingezet op verschillende vormen van duurzame energie, dus zowel wind op land als wind op zee.

Dokkum	
Vraag	Antwoord
Zijn scheepvaartroutes in beeld?	Ja, de scheepvaartroutes zijn in beeld. Deze worden uitgebreid onderzocht in het planMER. In het beoordelingskader van het MER (hoofdstuk 5 van de concept-NRD) is te zien wat er allemaal precies onderzocht wordt als het om scheepvaart gaat. Dit is onder andere maar niet alleen het risico op stremming van de scheepvaartroute, het risico op blootspoelen van de scheepvaartroute en het effect op magnetische interferentie op scheepvaartveiligheid. Zie voor een compleet overzicht van alle aspecten het beoordelingskader in hoofdstuk 5 van de concept-NRD.
In de toekomst komen er meer windparken. Hoe sorteren we daarop voor?	Er komen in de toekomst inderdaad meer windparken en mogelijk ook in het noordelijke deel van de Noordzee (boven de Waddeneilanden). We onderzoeken in PAWOZ-Eemshaven welke aanlandingsroutes er kansrijk zijn voor de huidige windparken, maar ook voor toekomstige windparken. Zo weten we hoeveel er nu en in de toekomst nog mogelijk is qua ontwikkeling van windparken.
Welke overwegingen liggen ten grondslag aan de routes?	Het uitgangspunt voor alle routes is dat deze zo kort als mogelijk dienen te zijn om zo effecten op het milieu en de omgeving te minimaliseren. Echter zijn er voor alle routes diverse belemmeringen op zee en op land. Hierbij kan worden gedacht aan het referentiegebied, landbouwgronden, het Eems-Dollard verdragsgebied, bestaande zandwinningslocaties of windparken, aanwezige wrakken maar ook aan natuurlijke barrières die de realisatie uitdagend maken.
Op welke manier worden kabels op land aangelegd?	Er zijn verschillende manieren of 'aanlegtechnieken' genoemd. In hoofdstuk 4 (paragraaf 4.1) van de concept-NRD staan voorbeelden van aanlegtechnieken, zowel op zee als op land. Op land kan je denken aan een open ontgraving of een boring. Welke aanlegtechniek gebruikt wordt is afhankelijk van de omstandigheden, bijvoorbeeld de omgeving of de samenstelling van de bodem. Welke techniek het beste past bij de route wordt op een later moment pas onderzocht.
In een eerdere digitale sessie (21 april 2022) is genoemd dat de meest westelijke route het minst kansrijk is op het gebied voor ecologie. Klopt dit?	In het rapport 'Onderzoek Innovatie Doorkruising Wadden' is een globale inschatting gemaakt van onder andere de ecologische effecten van de verschillende routes. In PAWOZ-Eemshaven willen we uitgebreider onderzoek doen, zodat we met meer informatie de routes kunnen vergelijken. Ook worden er andere routes onderzocht dan in het Onderzoek Innovatie Doorkruising Wadden. Routes komen grotendeels overeen maar zijn ook aangevuld met andere routes. Op voorhand is niet te zeggen welke route het minst kansrijk is voor ecologie, dit zal blijken uit de onderzoeken die uitgevoerd worden in het kader van het planMER.
Wordt er in de routes rekening gehouden met toekomstige dijkversterkingen?	Daar waar bekend is dat er een dijkversterking nodig is zal er rekening mee worden gehouden. Hierover vindt afstemming plaats met onder andere waterschappen.
Wordt er ook rekening gehouden met de gaswinning in Ternaard?	Indien de gaswinning effect heeft op de routes of omgekeerd, wordt hier rekening mee gehouden.
Heeft het ministerie een voorkeur voor een route?	Nee, het ministerie van Economische Zaken en Klimaat heeft geen voorkeur voor een route.

Dokkum	
Vraag	Antwoord
Wat is er nu veranderd ten opzichte van Ten Noorden van de Waddeneilanden?	<p>Er zijn een aantal dingen veranderd:</p> <ul style="list-style-type: none"> -We onderzoeken nu alleen de aanlandingslocatie Eemshaven; -We kijken breder westelijk en oostelijk (omdat uitgangspunten zijn gewijzigd); -Er worden nu in elk geval twee windparken ontsloten: Ten Noorden van de Waddeneilanden en Doordewind. -Naast de twee aangewezen windparken worden nu ook de mogelijke verbindingen voor eventuele toekomstige windparken opgenomen.
Wat is het tijdspad voor PAWOZ?	<p>Wat betreft de onderzoeken is de concept-NRD het concept onderzoeksplan. De onderzoeken (planMER en IEA) worden in 2023 uitgevoerd. Daaruit blijkt wat de gevolgen zijn voor de routes die onderzocht worden. Op basis daarvan worden één of meerdere kansrijke routes nog uitgebreider onderzocht in het projectMER. Dat volgt later in 2024 of 2025.</p> <p>In PAWOZ-Eemshaven worden mogelijke routes voor kabels tot en met 2031 en mogelijke routes voor kabels en/of een leiding (waterstof) voor de periode na 2031 tot 2040 onderzocht. De realisatie van de eerste verbindingen moet in 2031 gereed zijn.</p> <p>De planning vindt u hier: https://www.rvo.nl/sites/default/files/2022-04/Voorstel-voor-participatie-PAWOZ-Eemshaven.pdf (pagina 22).</p>
Hoe is de samenwerking met Duitsland en kunnen we niets combineren?	<p>Er is contact met diverse Duitse overheden, in dat contact wordt ook besproken of combinaties wenselijk en haalbaar zijn.</p>